

Inhoud

Woord vooraf	11
Inleiding	14
Hoofdstuk 1.	16
De jeugd in Duitsland	16
Eerste Wereldoorlog	18
Periode 1918 – 1931	20
Hoofdstuk 2. Verblijf in Nederland (1931 – 1936)	25
Nederland als Guldenparadijs	25
Hitler aan de macht, 1933	30
Hoofdstuk 3. Getrouwd met Petronella Hinnen, 1936 – 1940	33
Hoofdstuk 4. Oorlogsperiode 1940 – 1945	42
De aanloop	42
De oorlog	43
Bewaking Kamp Amersfoort	47
Polizeiliches Durgangslager Amersfoort (PDA) periode 1941-1943	48
Naar het Oostfront	49
De familie in de oorlog	58
Hoofdstuk 5. Bevrijding, Internering Nederland 1945 – 1946	65
Bevrijding	65
Arrestatie, Onderzoek	67
Internering Kamp Erica	73
Operatie Black Tulip	80
Vrij	84

Hoofdstuk 6. Ontvijandingsverklaring, Nederlands Beheerinstituut	86
Hoofdstuk 7. Het naoorlogse gezin Bauer	107
Naschrift	111
Appendix	113
Bronnen	113
Geraadpleegde literatuur	113
Internetsites/Bronnen	114
Bijlage 1. Dagboek vergelijkend met Lexicon Wehrmacht	116
Bijlage 2. Transcriptie verhoor A	126
Bijlage 3. Transcriptie verhoor B	128

Het levensverhaal van Richard Bauer

„Der Russe hat wieder einen Angriff gemacht. Heute am 7. Hochzeitstag und ich bin nicht zu Hause.“¹

Woord vooraf

Iedereen kent in zijn familie wel iemand van wie je het vermoeden hebt, dat hij in het verleden iets bijzonders heeft meegemaakt. Iets wat je als kind wel hebt aangevoeld, maar waar niet over werd gepraat. Pas later, vaak door toeval of onderzoek, vallen beelden en vermoedens op hun plaats. Er blijkt veel meer gebeurd te zijn dat je je kon voorstellen. Directe getuigen van de gebeurtenissen zijn vaak al overleden of de verhalen komen uit de “2e hand”.

Als genealoog² en onderzoeker heb ik vele vooroudergeheimen en verhalen ontdekt. Regelmatig doe je verrassende ontdekkingen uit een ver verleden die nakomelingen nooit hadden kunnen vermoeden.

Uitgangspunten zijn vaak een naast familielid, vriend of aanknopingspunten uit eerdere onderzoeken. Het internet ontsluit vele bronnen en met een gestructureerde digitale aanpak en een gedegen bronnenonderzoek gaan er werelden voor je open. En gelukkig zijn er levende getuigen, afhankelijk van de periode die je onderzoekt.

De Tweede Wereldoorlog is regelmatig onderwerp van zo'n onderzoek. Over de ervaringen uit die periode, zeker in de jaren na de bevrijding, wordt vaak gezwegen. Uit wroeging of om niet herinnerd te willen worden aan ingrijpende gebeurtenissen. “We moeten vooruitzien”.

1 Oorlogsdagboek Richard Bauer, 14 maart 1943. Plaats: Orel, Rusland.

2 Stamboomonderzoeker

Pas tientallen jaren later willen betrokkenen of geïnteresseerden wel eens een precieze toedracht of ervaring achterhalen. Uit nieuwsgierigheid of gewoon uit drang naar waarheidsvinding.

Mijn oom Richard Bauer was zo'n persoon met een bijzonder intrigerend verleden. Als kind werd ik al geboeid door de man die je eigenlijk alleen ontmoette op de verjaardagen van onze familie. Een familie met een hechte band. Iedere verjaardag van drie generaties (er waren 12 kleinkinderen) werd jarenlang gevierd in volle huiskamers.

De klassieke avondopstelling bij zo'n verjaardag was de volgende: de dames in de achterkamer, pratend over de kinderen en zorgend voor de hapjes en drankjes. De heren in de krappe voorkamer en suite, discussiërend over actuele politiek en werk. Sigaretten en sigaren op tafel. Geen alcohol, want mijn vader kwam uit een rood geheelonthouders nest.

Ik wrong mij als jonge puber tussen de ooms en inhaleerde de dikke blauwe rook. En ik genoot van de discussies! Aangezien mijn vader enige zoon was met vier zusters, waren alle ooms "aangetrouwd" en ook totaal verschillend: een meubelmaker, schoenenwinkelier, schilder, fabrieksarbeider, en winkelbediende.

Dat was te merken in de discussie. Je had de oom die alles beter wist. De opschepperige oom. De moppenverteller. De politiek fanatieke. En de stille oom Richard. Ik zat er met rode oren tussen, probeerde niet op te vallen, goed te luisteren en de bedtijd zo veel mogelijk uit te stellen.

Richard Bauer was de Duitse oom. Als hij al sprak kon je dat horen, door zijn accent en het wat binnensmonds mompelen. In mijn herinnering een wat verlegen, ingetogen, aardige man, die hoofdzakelijk luisterde. Voor zich uit kijkend achter een klein rond brilletje.

Maar als het woord "oorlog" viel (ik realiseer me nu pas dat die in de vijftiger jaren van de vorige eeuw nog vers in het geheugen moest liggen) reageerde hij kort maar heftig. "Scheisskrieg", mompelde Richard dan. En het viel stil. Er werd niet op gereageerd. Alsof er een soort code was: "Hier praten we niet over".

Toen al vermoedde ik een bijzonder verleden bij hem. Die avonden zijn misschien wel onbewust de wortel geweest van mijn latere belangstelling voor geschiedenis en politiek...

Pas jaren later werden enige gebeurtenissen uit dat verleden wat duidelijker. Als ik ernaar vroeg kwamen mijn ouders met wat vage fragmenten. Het onderduiken, de angst, het praten over “voor en na de oorlog”. Een cesuur die te pas en te onpas werd gebruikt. “Eet je bord leeg. We deden voor dat eten in de oorlog bijna een moord”.

Nu, ruim 40 jaar na de dood van mijn oom, wil ik het weten. Samen met de informatie van neef Bertus Bauer, oudste zoon van Richard, begonnen we aan zijn levensverhaal. Een reconstructie van het leven van een bijzonder mens in een intrigerend tijdvak. Zijn verleden is nu voor een belangrijk deel ontrafeld.

Met name in de periode van grofweg 1930 tot 1950, dus maar ongeveer 20 jaar, hebben vaak dramatische gebeurtenissen en ontwikkelingen zijn leven en dat van zijn familie sterk beïnvloed. Ongewild en vaak onontkoombaar.

De sporen en gevolgen daarvan zijn nog in het heden voelbaar...

Daarover gaat dit verhaal.